

# Мадэлі навучання грамадзянскай адукацыі ў эўрапейскіх школах

Каміла Ардоўска



Rzeczpospolita Polska  
Ministerstwo  
Spraw Zagranicznych



**Edukacja Obywatelska**  
**Konferencja**

Gdańska  
Fundacja  
Oświatowa

---

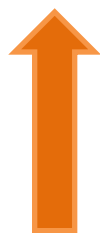
# ПРЫЯРЫТЭТ



заангажаваньне грамадзянаў ў  
грамадзкае і палітычныя жыцьцё

Заахвочваньне грамадзянў да  
актыўнага ўдзелу ў  
грамадкім і палітычным  
жыцьці

Школа  
(грамадзянская адукацыя)



Пошук грамадзкай роўнасьці і свабоды

# Чым зьяўляецца грамадзянская адукацыя?

Грамадзянская адукацыя гэта навучаньне на школьным узроўні, каторае мае на мэце падрыхтаваць вучняў да пэрспэктывы быцьця актыўнымі грамадзянамі, перадаць ім веды, навыкі і стаўленьні, неабходныя для разьвіцьця, а таксама спрыяючыя падвышэньню ўзроўню дабрабыту ў грамадстве, у каторым яны жывуць.

# Галоўныя катэгорыі мэтаў грамадзянскай адукацыі:

## 1. Разьвіцьцё палітычнай сьвядомасьці

- зьвязанае з перадачай ведаў, датычнай такіх пытаньняў як: грамадзкія інстытуцыі (палітычныя і сацыяльныя), правы чалавека, нацыянальныя канстытуцыі, грамадзянскія правы і абавязкі, сацыяльныя праблемы, знаёмасьць культурнай і гістарычнай спадчыны, а таксама культурнай і моўнай разнастайнасьці ў грамадзтве.

## 2. Фарміраваньне здольнасьці да крытычнага і аналітычнага мысьленьня

- дзякуючы ім, маладыя людзі маюць магчымасьць ацэнкі і аналізу інфармацыі з сацыяльнай і палітычнай тэматыкай,

# Галоўныя катэгорыі мэтай грамадзянскай адукацыі:

3. **Фарміраваньне акрэсьленых каштоўнасьцяў, паставаў і паводзінаў**
  - гэтая пазыцыя ўключае ў сябе: навуку аб узаемапавазе і ўзаемапаразуменьні, грамадзкай і маральнай адказнасьці, а таксама аб разьвіцьці духа салідарнасьці з іншымі,
  
4. **Заахвочваньне да актыўнага ўдзелу і заангажаваньня ў жыцьцё школы і лякальнай супольнасьці**
  - магчымасьць практычнай рэалізацыі атрыманых ведаў і навыкаў, каштоўнасьцяў і падыходаў

# Якія веды патрэбныя вучням, рысаў актыўнага і адказнага грамадзяніна?

- **Грамадзянскія навыкі** – удзел у грамадскім жыцці, напрыклад праз валянтарыят, а таксама ўплыў на палітычнае жыццё праз удзел у галасаваньнях і складаньнях пэтыцыяў,
- **Сацыяльныя навыкі**- жыццё і праца з іншымі, уменне вырашаць канфліктныя сытуацыі,
- **Камунікацыйныя навыкі**- слуханьне, разуменьне і ўдзел у дыскусіях,
- **Міжкультурныя навыкі** – будаваньне міжкультурнага дыялёгу, разуменьне міжкультурнай разнастайнасьці.

# Тры галоўныя мадэлі грамадзянскай адукацыі:



Асобны прадмет



Зынтэграваная ў межах  
прадметаў альбо адукацыйных  
блікаў



Элемент  
міжпрадметнага  
навучання



---

# Грамадзкая адукацыя як асобны прадмет

Праект дафінасанаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай  
Дыпляматыі Міністэрства замежных справаў у межах конкурсу  
Супольныя беларуска-польскія дзеянні.

# Грамадзкая адукацыя як асобны прадмет

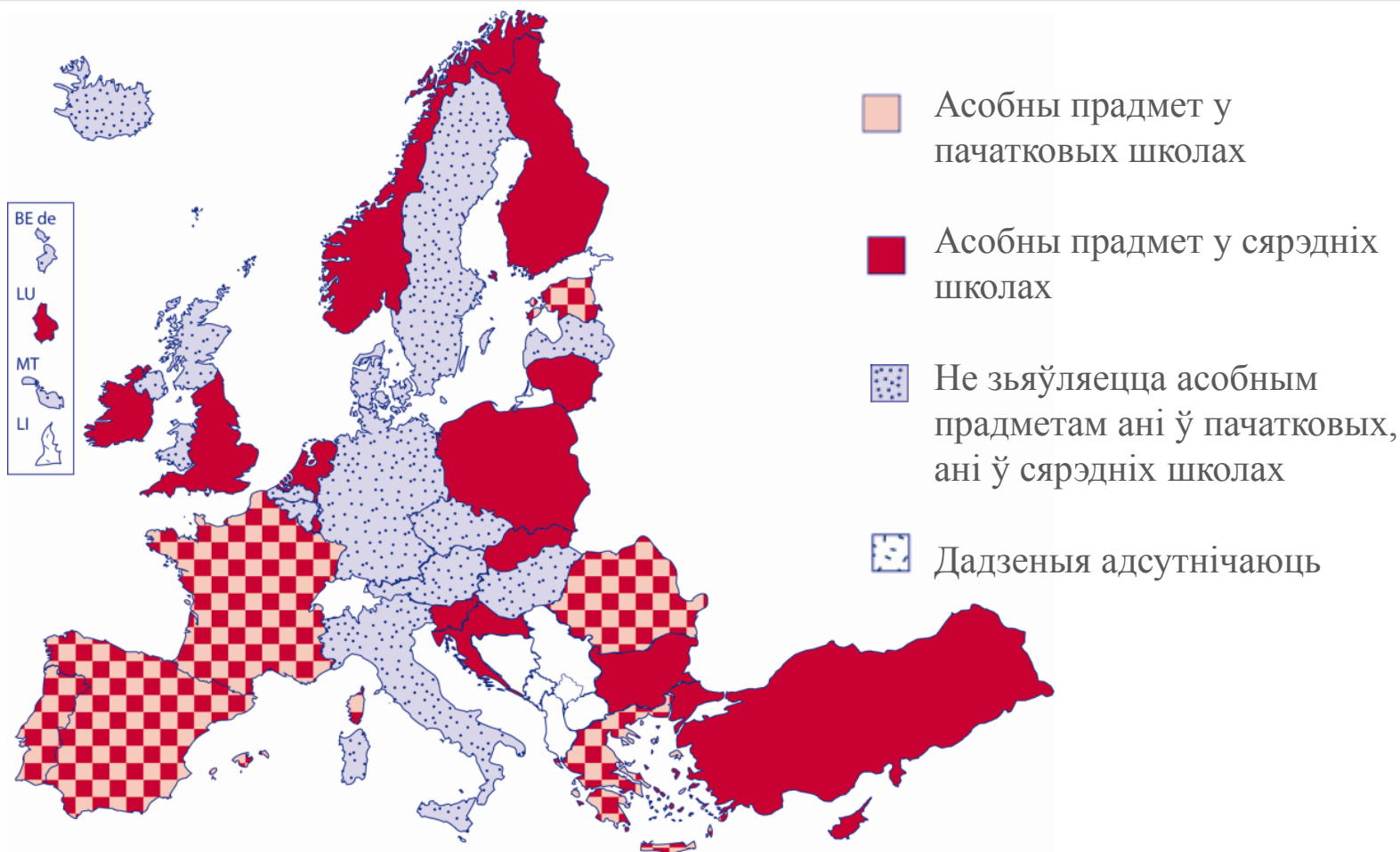
---

У 20 сыстэмах адукацыі, рамадзкая адукацыя мае статус абавязковага прадмету, навучаньне катораму пачынаецца часам на ўзроўні пачатковай школы, але найчасьцей на ўзроўні сярдняй школы.



у 2005 г. – у 17 краінах

# Правадзеньне асобных, абавязковых прадметаў, датычных элементаў грамадзкай адукацыі, згодна з дзяржаўнымі адукацыйнымі праграмамі (2010/2011)



Źródło: Eurydice

Праект дафінансаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай Дыпляматыі Міністэрства замежных справаў у межах конкурсу Супольныя беларуска-польскія дзеянні.

# Час навучання грамадзянскай адукацыі як асобнага прадмету?

- Францыя – 12 год у пачатковай і сярэдняй школе,
- 9 год у Партугаліі,
- 6 год у Польшчы, Славакіі і Фінляндыі,
- 5 год у Эстоніі і Аб'яднаным Каралеўстве (Англія),
- 4 гады ў Грэцыі, Гішпаніі і Румыніі,
- 3 гады ў Ірляндыі, Люксэмбургу і Нарвэгіі,
- 2 гады на Кіпры, у Галяндыі, Славеніі і Харватыі,
- у Баўгарыі і Турцыі - год,
- у Летуве - 2 гады навучання па адной гадзіне на тыдзень, альбо год навучання па дзве гадзіны на тыдзень.

# Ці акрэсьленая пажаданая лічба навучальных гадзінаў па прадмеце?

- Лічба навучальных гадзінаў акрэсьленая ў большасьці дзяржаваў з выключэньнем Галяндыі, Фінляндыі і Аб'яднанага Каралеўства. Лічба адзінаў дапасаваная да ўзроўню, на якім адбываецца навучаньне.
- У Эстоніі, Грэцыі і Гішпаніі лічба навучальных гадзінаў, прызначаная на грамадскую адукацыю расьце разам з узростам вучняў, у сваю чаргу ў Францыі – памяншаецца. Лічба гадзінаў прызначаная на грамадзянскую адукацыю таксама залежыць ад колькасці гадзінаў, прызначаных на адукацыю агулам.

---

# Грамадзкая адукацыя, інграваная ў межы асобных прадметаў альбо навучальных блёкаў

Праект дафінансаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай  
Дыпляматыі Міністэрства Заможных Справаў у межах конкурсу  
Супольныя беларуска-польскія дзеянні.

# Прадметы, у межах каторых найчасьцей адбываецца інтэграцыя грамадзкай адукацыі зь іншымі зьместамі:

---

Тлумачэньне дыяграмы зьлева на права:

- Грамадзкія навукі/гуманітарныя навукі
- Гісторыя
- Гэаграфія
- Замежныя мовы
- Этыка/Рэлігія
- Прырода
- Матэматыка
- Мастацкія навукі
- Фізкультура
- Пачатковая адукацыя

# Ці грамадзкая адукацыя можа быць рэалізаваная ўжо ў першыя гады школьнага навучання??



*Тлумачэньне: Хто лідар?*

Школа ў Францыі

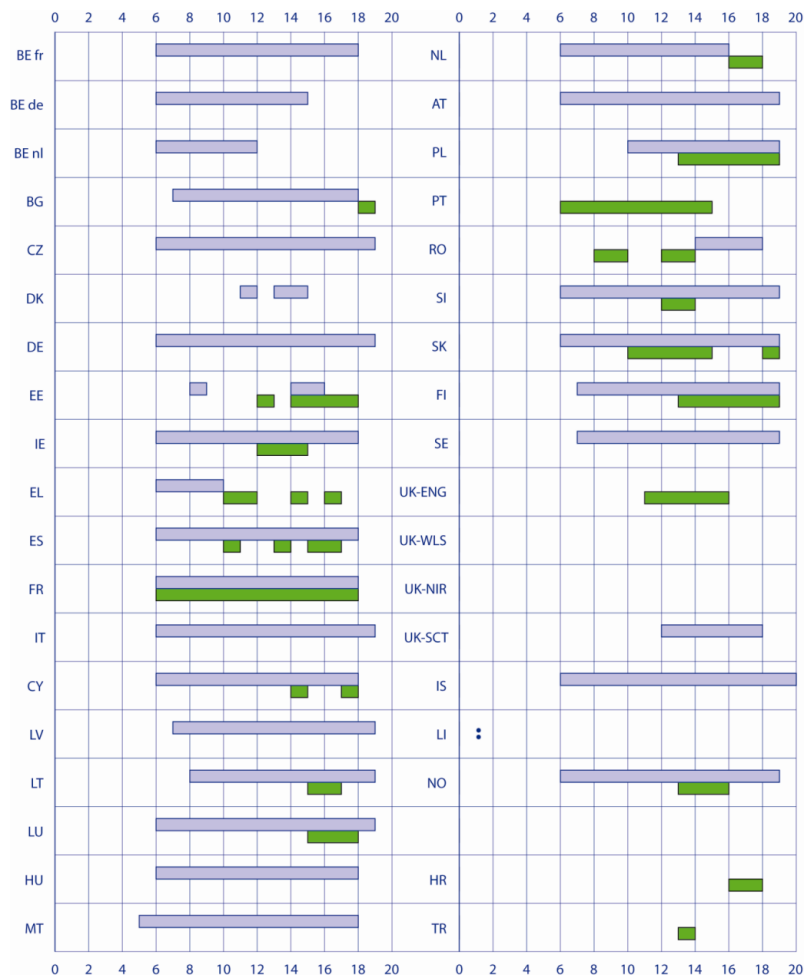
Праект дафінансаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай Дыпляматыі Міністэрства Замежных Справаў у межах конкурсу Супольныя беларуска-польскія дзеяньні.



# Грамадзкая адукацыя як асобны прадмет альбо як прадмет ці тэма, уключаныя ў іншыя прадметы. Узяты пад увагу ўзрост вучняў, згодна з дзяржаўнымі праграмамі навучання 2010/11

Уключаная ў іншы прадмет

асобны прадмет



wiek

wiek

Źródło: Eurydice

Праект дафінансаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай Дыпляматыі Міністэрства Заможных Справаў у межах конкурсу Супольныя беларуска-польскія дзеянні.

---

# Грамадзкая адукацыя – міжпрадметны падыход

Праект дафінансаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай  
Дыпляматыі Міністэрства замежных справаў у межах конкурсу  
Супольныя беларуска-польскія дзеянні.

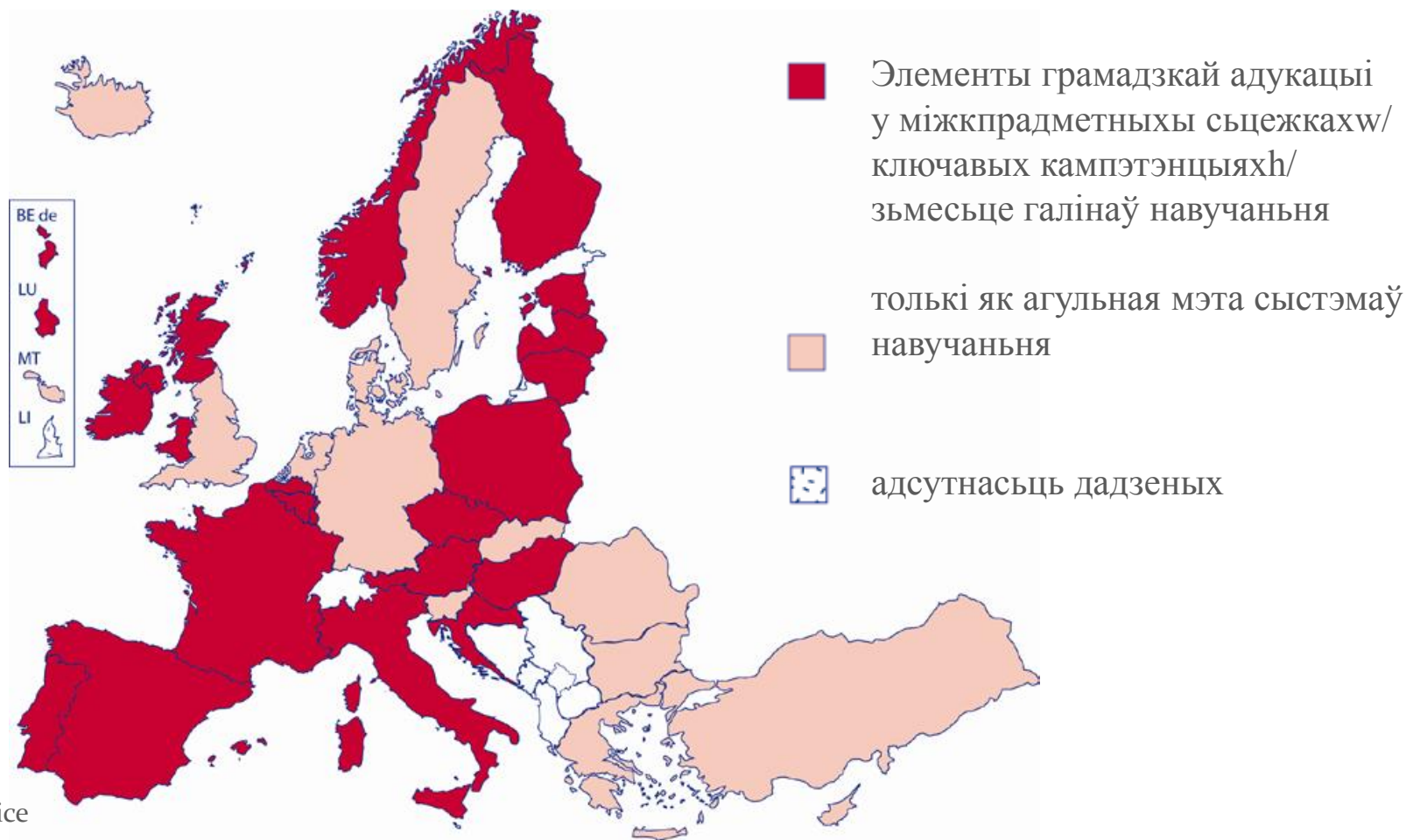
---

Рэалізацыя міжпрадметных заданьняў



Усе настаўнікі спрыяюць выкананьню мэтай,  
закладзеных у агульнадзяржаўных  
праграмах навучаньня.

# Міжпрадметны падыход да грамадзянскай адукацыі згодна з дзяржаўнымі праграмамі навучання, 2010/11



Źródło: Eurydice

Праект дафінансаваны Дэпартамэнтам Публічнай і Культурнай Дыпляматыі Міністэрства Заможных Справаў у межах конкурсу Супольныя беларуска-польскія дзеяньні.

# Міжпрадметны падыход

- **Бельгія(Флямандзкая Супольнасьць)**

Мэты грамадзянскай адукацыі:

актыўнае заангажаваньне, правы чалавека і падставовыя  
свабоды, дэмакратычная сыстэма і эўрапэйскі ды  
міжнародны падыходы.

- **Чэская Рэспубліка**

„Дэмакратычнае грамадзянства”,

„Мысьленьне ў эўрапэйскім ды глябальным кантэкстах”,

„Мультикультурная адукацыя”.

# Міжпрадметны падыход

- **Партугалія** - „Адукацыя для грамадзянства”
- **Італія**- „Грамадзянства і канстытуцыя”
- **Ірландыя**- „Сацыяльная, асабістая адукацыя і адукацыя, датычная аховы здароў'я”
- **Уэльс** - усё, што робяць школа ці каледж у мэтах прамаваньня сацыяльнага і адукацыйнага разьвіцьця вучняў.

# Міжпрадметны падыход

- **Францыя** - „Сацыяльныя ды грамадзкія кампэтэнцыі”
- **Гішпанія** – сацыяльныя ды грамадзянскія навыкі і кампэтэнцыі, каторыя павінныя здабывацца ва ўсіх галінах і прадметах абавязковай адукацыі
- **Харватыя** - „Адукацыя аб правах чалавека і грамадзянскай дэмакратыі
- **Шатляндія** - „Адказныя грамадзяне”

# Міжпрадметны падыход

- **Паўночная Ірляндія**- „Асабістае разьвіцьцё і ўзаемапаразуменьне” у пачатковых школах, а ў сярэдніх школах – „Падрыхтоўка да жыцьця і працы”.
- **Польшча** – разьвіцьцё падыходаў, істотных для грамадзянскай адукацыі як агульнае заданьне для ўсёй школы.



# Грамадзянская адукацыя

---

Тлумачэнне зверху ўніз:

- Навучаць і вучыцца самому падчас занятка
- Практычныя заняткі ў школьным жыцці
- Практычныя заняткі падчас дзеяння ў больш шырокіх супольнасцях

# Як выглядае грамадзянская актыўнасць у практыцы?

---

- Выбары прадстаўнікоў клясаў і стварэнне клясавых радаў,
- Выбары радаў вучняў,
- Прадстаўніцтва вучняў у ворганах школьнага кіравання.

- 
- Клясавая рада- прэзэнтуюе інтарэсы  
КЛЯСЫ
  - Вучнёўская/ школьная рада- прэзэнтуюе  
інтарэсы школы

# Прадстаўнікі клясаў

---

- -выбіраюцца большасьцю навучэнцаў клясы,
- - прэзэнтуюць інтарэсы калегаў праз удзел у радзе клясы (з бацькамі і настаўнікамі),
- - вырашаюць з настаўнікамі істотныя для клясы справы.

# Якія ёсць афіцыйныя парады, датычныя выбараў прадстаўнікоў клясаў?

- У Польшчы, Нямеччыне, Літве, Галанды, Нарвэгіі, Гішпаніі, Турцыі, Харватыі і Баўгарыі удзел вучняў ў кіраваньні школай акрэсьлены зьверху на ўсіх узроўнях адукацыі.
- У іншых дзяржавах Эўропы акрэсьлены на вышэйшых узроўнях.

# Выбары вучнёўскіх радаў

---

Падобна як пры выбары радаў клясаў, у частцы эўрапейскіх дзяржаваў існуюць рэгуляцыі „зверху”, датычныя выбару вучнёўскіх радаў. Такія рэгуляцыі- па-за азначанымі вышэй краінамі- існуюць у Эстоніі, Ісландыі, Румыніі, Вугоршчыне і частцы Брытанскіх Выспаў .

# Выбары прадстаўнікоў клясаў і стварэнне радаў клясаў

- **Чэская Рэспубліка і Латвія:**

Вучні маюць магчымасць да стварэння ворганаў самакіравання. Аднак, спосаб выбару прадстаўнікоў не ўрэгуляваны на цэнтральным ўзроўні і застаецца ў кампэтэнцыі школ.

- **Славенія:**

Пачатковыя школы зьяўляюцца аўтанамічнымі ў спосабе арганізацыі вучняў, але ў большасці школаў практыкуюцца выбар прадстаўнікоў самімі вучнямі.

# Выбары прадстаўнікоў клясаў і стварэньне радаў клясаў

- **Швэцыя:**

Афіцыйныя рэгуляцыі закладаюць, што вучні маюць права да ўдзелу у жыцьці клясы, але не акрэсьліваюць формаў гэтага ўдзелу

- **Нарвэгія:**

Рэгуляцыі ў справе прадстаўнікоў клясаў не датычацца наймалодшых вучняў (клясы 1–4)



# Выбары прадстаўнікоў клясаў і стварэньне радаў клясаў

---

## Гішпанія:

Сярэднія школы могуць ствараць рады прадстаўнікоў (juntas de delegados), каторыя складаюцца з прадстаўнікоў вучняў, выбраных кожнай клясай ды прадстаўнікоў вучняў, ў ворганах школьнага кіраваньня

# Выбары вучнёўскіх радаў

Эўропе выбар чальцоў вучнёўскіх радаў адбываецца рознымі шляхамі ў залежнасьці ад дзяржавы.

Гэта можа быць:

- Наўпроставы выбар вучнямі клясы,
- Выбар, згодна з працэдурамі акрэсьленымі школай
- Выбар чальцоў рады прадстаўнікамі клясаў,
- Удзел усіх вучняў у радзе,
- У некаторых дзяржавах гэтае пытаньне не рэгулюецца.

У Польшчы рашэньне аб форме выбару чальцоў радаў прымаюць школы.

# Што ўплывае на ўзровень заангажаваньня вучняў у жыцьцё клясы?

- Палітычная культура дзяржаваў,
- Ступень рэалізацыі рэгляваньняў і тэрмін іх дзеяньня,
- Рашэньні школ, датычныя мэтодыкаў ангажаваньня вучняў у жыцьцё школы,
- Распаўсюджаньне школай інфармацыі на тэму мэтодыкаў заангажаваньня вучняў у жыцьцё школы.

---

Грамадзкая адукацыя займае важнае месца ў  
рэчаіснасці эўрапейскіх школаў, як на  
ўзроўні сутнасным, у праграмах  
навучання, так і ў форме практычнага  
заангажавання вучняў у разнастайныя  
праекты.

# Якім чынам мы можам спрыяць разьвіцьцю сацыяльных навыкаў?

- **Грэцыя** – вучні пачатковых школаў могуць на падставе валянтарыяту ўключацца ў праекты актыўнага грамадзянства, каторыя стануцца часткай „крэатыўных і зінтэграваных праграмных зняткаў”. У сярэдняй школе навучэнцы могуць рэалізоўваць дасьледчыцкія праекты на тэмы „Грамадзкая і сацыяльная адукацыя” і „Хатняя эканоміка”.
- **Латвія** – плян для сацыяльных прадметаў закладае, што вучні павінныя ўключацца ў дзейнасьць на карысьць лякальнай супольнасьці. Існуюць і мэтадычныя парады, каторыя прамуюць сацыяльнае заангажаваньне ў школе.
- **Галяндыя** – Каб атрымаць атэстат, навучэнцы сярэдніх школаў павінныя адпрацаваць 30 гадзінаў грамадзкіх працаў.

# Якім чынам мы можам спрыяць разьвіцьцю сацыяльных навыкаў?

- **Фінляндыя, Аб'яднанае Каралеўства (Англія, Уэльс і Паўночная Ірляндыя), Ісландыя і Нарвэгія** – дзяржаўныя праграмы навучаньня раяць, каб навучэнцы бралі актыўны ўдзел ў дзеяньнях на лякальным узроўні.
- **Шатляндыя** – праграмы навучаньня раяць браць удзел у нефармальнай пазашкольнай адукацыі, хаця гэта ня носіць абавязковага характару.
- **Польшча** – падставовая праграма заахвочвае альбо раіць, каб вучні бралі ўдзел у валянтарыяце на лякальным альбо іншых узроўнях

# Дзяржавы, у якіх урэгуляваны ўдзел вучняў у жыцці лякальнага грамадства:

- **Нямеччына** – школы павінныя заахвочваць усіх вучняў да ўдзелу ў працы такіх інстытуцыяў, як фундацыі і дабрачынныя арганізацыі, каторыя функцыянуюць у іх найбліжэйшым атачэнні.
- **Італія** – школы мусяць ствараць эфэктыўнае партнэрства з лякальнымі ўладамі з самакіраваньня і палітычнымі сіламі, але таксама і з культурніцкімі, спартовымі і пазаўрадавымі арганізацыямі.
- **Францыя** – школы заахвочваюцца да супрацы з лякальнымі ўладамі, а таксама спартовымі, культурніцкімі і сацыяльнымі арганізацыямі.

# Ці ўдзел у школьных выбарах уплывае на павелічэнне грамадзкай актыўнасці?

---

Дасьледваньні ICCS 2009 "Civic knowledge, attitudes, and engagement among lower secondary school students" паказваюць, што навучэнцы, каторыя маюць освед ўплыву на рашэньні ў школе, зьяўляюцца больш схільнымі да грамадзкай актыўнасці ў дарослым жыцці.



---

# Розныя мадэлі, час рэалізацыі, мэтодыкі.....

Праект дафінансаваны Дэпартаментам Публічнай і Культурнай  
Дыпляматыі Міністэрства замежных справаў у межах конкурсу  
Супольныя беларуска-польскія дзеянні.

---

**...поўнае зразуменьне для вагі мэтай і  
зьместу грамадзянскай адукацыі.**

**Арганізатар:**  
**Гданьская Фундацыя Асьветы**  
**Вул. Osiek 11/12, 80-842 Гданьск**  
**Тэл. 58 305-80-60**

Публікацыя выражае толькі погляды аўтара і ня можа быць трактованая як афіцыйная пазыцыя Міністэрства Замежных Справаў РП.



Rzeczpospolita Polska  
Ministerstwo  
Spraw Zagranicznych



**Edukacja Obywatelska**  
**Konferencja**

Gdańska  
Fundacja  
Oświatowa